

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 1982, 2e jaargang nr. 2

grieches

Die griechische Sprache ist eine der ältesten und wichtigsten Sprachen der Welt. Sie hat eine lange Geschichte und ist heute noch in vielen Ländern gesprochen. Die griechische Sprache ist eine der ältesten und wichtigsten Sprachen der Welt. Sie hat eine lange Geschichte und ist heute noch in vielen Ländern gesprochen.

Historie

Een vergeten burgemeester

De gemeentelijke herindeling per 1 januari 1982 en de daarbij gepaard gaande burgemeestersbenoemingen, waren voor mij aanleiding eens terug te blikken naar het burgemeestersambt in vroeger jaren. Daarvoor was het nodig het gemeentelijk archief van Gronsveld en Rijckholt te raadplegen. Dit bevindt zich in het gemeentehuis te Eysden en beslaat de periode 1795-1942. Vlak na de Tweede wereldoorlog werden deze archieven door Drs E.M.Th.W. Nuijens geïnterpreteerd. In deze inventaris is een lijst van burgemeesters opgenomen, waaraan onderstaande opsomming is ontleend.

Gronsveld

M. van den Boorn	1795 -	
W.J. Berchmans	?	
Meyers	?	1800
Servaas Bouchoms	1800 -	1807
Leignes	1808	
Charles de Brien	1809 -	1813
Christiaan v.d. Boorn	1814 -	1841
Ad. Gadiot	1841 -	1848
Servaes Cortenraad	1849 -	1851
Hendrik Bemelmans	1852 -	1859
M. Schrijnemaekers	1859 -	1870
J. Quadvlieg	1871 -	1877
Jos Gadet	1877 -	1883
Eug. v.d. Boorn	1883 -	1913
A.H. Spauwen	1913 -	1941
H.H. Bouchoms	1941 -	1944
G. Spauwen	13- 9-1944 -	1-12- 1945
E. Smeets	16-12-1945 -	1- 4- 1969
J. van Laar	1- 4-1969 -	1- 1- 1982

Rijckholt

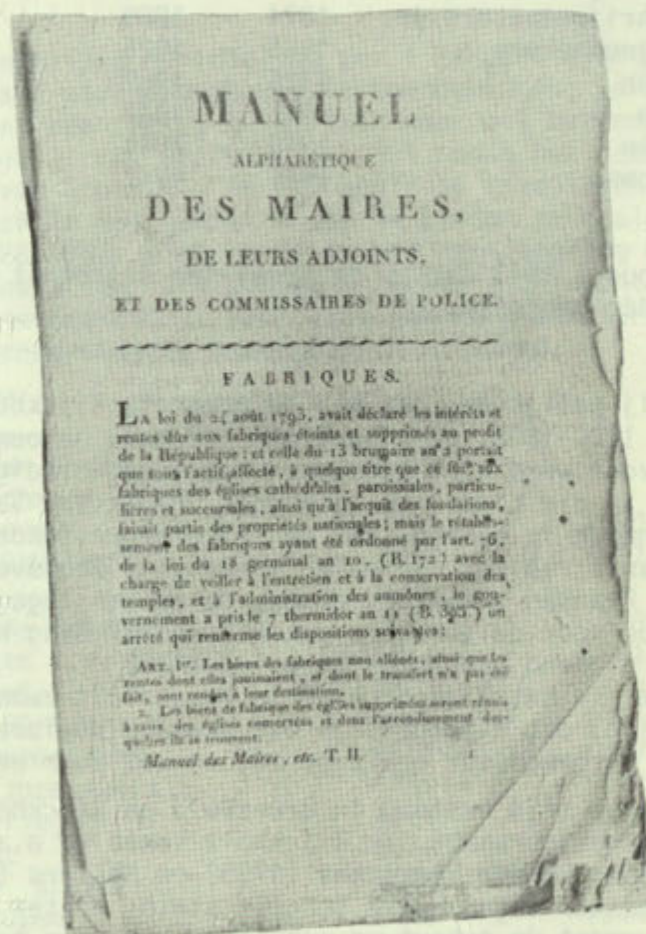
Laurents Hallers	1795 -	1798
Christoph Klippert	1798 -	1800
Charles de Brien	1802 -	1830
Christiaan v.d. Boorn	1830 -	1831
Macheel Schrijnemaekers	1831 -	1874
Macheel Schrijnemaekers jr	1874 -	1885
W.H. Schrijnemaekers	1885 -	1925
A.H. Spauwen	1925 -	1927
J.H. Roosen	1928 -	1940
A.H. Spauwen	1940 -	1941
H.H. Bouchoms	1941 -	1942

Vanaf 1 januari 1943 vormen de gemeenten Rijckholt en Gronsveld één gemeente.

Het viel mij gelijk op, dat bij de gemeente Rijckholt voor de periode 1800-1802, geen burgemeester werd genoemd. Een reden hiervoor werd niet gegeven. Onze tegenwoordige provincie was in die tijd ingelijfd door Frankrijk. Van de Gronsveldenaren is bekend, dat ze felle tegenstanders waren van het Franse regime, meermalen werden bij Gronsveldenaren, die met de Fransen sympathiseerden, de ruiten ingegooid. Gold dit ook voor de inwoners van Rijckholt? Ging hun verzet zover, dat niemand burgemeester wilde zijn? Na onderzoek in het Rijksarchief te Maastricht kwam ik tot de ontdekking, dat Rijckholt in die bewuste periode wel degelijk een burgemeester heeft gehad, en wat voor een!!!

Vóór de Franse tijd bestond in Gronsveld en Rijckholt ook al het burgemeestersambt. In Rijckholt komen we o.a. Willem Dupont (1723); Reneer Bemelmans (1735) en Hallers (1780), als burgemeester tegen. Deze functie stelde echter niet zoveel voor, omdat de schout en schepenen het voor het zeggen hadden. De Fransen brachten daar verandering in. Bij hun komst in 1794 werd het instituut van schout en schepenen afgeschaft. De zittende burgemeesters M. v.d. Boorn (Gronsveld)

veld) en Laurens Hallers (Ryckholt) werden verzocht hun functie te blijven uitoefenen. Omdat Laurens Hallers zijn salaris niet of te laat werd uitbetaald, weigerde hij eind 1797 de eed "van haat aan het koningsschap" af te leggen. Voor de Fransen was dit aanleiding hem te ontslaan. Christoph Klippert nam op 21 november 1797 zijn functie over.

Deze foto toont de eerste bladzijde van het 'Handboek voor de burgemeester en wethouders' dat burgemeesters in de Franse Tijd tot vraagbaak diende. Waarschijnlijk heeft Jung dit boek, al dan niet met behulp van anderen, ook in voorkomende gevallen geraadpleegd.

Deze bleef maar kort in functie, want 2 jaar later werd hij al overgeplaatst naar Mesch en tot groot ongenoegen van de Meschenaren, die met zijn benoeming toch al niet gelukkig waren, bleef hij in Ryckholt wonen. Tot opvolger van Klippert werd benoemd, J. Louis Jung, 26 jaar oud en metselaar van beroep.

Wie was J. Louis Jung?

Hij werd op 22 augustus 1774 in Lanaken gedoopt, als zoon van de "chirurgijn" Samuel Jung en Anna Maria van Bael. Toen Louis 13 jaar was overleed zijn vader. Hij kwam als knecht in Ryckholt werken en leerde hier Maria, de dochter van de kleermaker Francois Purnoye kennen. Francois was weduwnaar van Catharina Macheels en gehuwd met Clara Heris. Uit dit laatste huwelijk was Maria geboren. Ook Francois was al een tijd dood (28 februari 1772).

Op 30 augustus 1795, huwde Louis Jung met de 8 jaar oudere Maria in de St.Jacobkerk te Maastricht. Bijna een jaar later werd het gezin uitgebreid met een tweeling, Toussaint en Samuel. Deze laatste zal wel niet lang geleefd hebben, want enkele jaren later werd opnieuw een zoon, Samuel, gedoopt. Ook een andere zoon, Johannes, stierf 2 maanden na de geboorte. Op 11 februari 1802 werd een dochttertje geboren, dat Maria gedoopt werd. Het leed bleef het gezin Jung niet gespaard: de op Eerste Kerstdag van 1804 geboren Christiaan, stierf drie weken later; zijn moeder volgde hem enkele dagen later in de dood. Louis bleef alleen achter met zijn drie kinderen. Lang bleef hij echter niet weduwnaar, want op 20 juni 1805 (5 maanden na de dood van Maria) hertrouwde hij met het dienstmeisje Helena Beegs uit Ternayen.

De burgemeestersperiode van J. Louis Jung.

Toen Jung begin augustus 1800 tot burgemeester werd benoemd, moet hij direkt hebben begrepen, dat een aantal Ryckholtenaren niet erg ingenomen was met zijn benoeming. Want van de vijf als gemeenteraadsleden voorgedragen inwoners (Leonard Frambach, Jean Duisens, Pierre Pluijmaekers, Pierre Schrijnemaekers en Michel Lijssens), weigerden de laatste twee. Ook Anthoon Machils, die Jung als zijn adjunct liet benoemen, bedankte voor deze aangeboden functie. Alle hernieuwde

pogingen ten spijt, lukte het Jung niet de gemeenteraad tot het gewenste aantal leden aan te vullen. Hijzelf zag het toen ook niet meer zitten. Op 11 december 1800 schreef hij aan zijn baas, de prefect, een ontslagbrief: "Ik ben maar een arme man, die dagelijks in de weer moet zijn om zijn huisgezin te kunnen onderhouden. Ik kan mij niet altijd voldoende vrijmaken om mijn ambt uit te oefenen".

Jung had blijkbaar de burgemeester van Oost, Monnier, over zijn ontslagbrief ingelicht, want de dag erna schreef deze al een sollicitatiebrief met de bedoeling Ryckholt erbij te krijgen. De prefect ging op beide verzoeken niet in, want Jung bleef gewoon in functie.

Begin 1802 waren er opnieuw problemen voor Jung. De gemeenteraadsleden, die uitgenodigd waren voor een vergadering, kwamen, ondanks herhaalde verzoeken van Jung, niet opdagen.

In maart 1802 kwam het tot een climax. Enige inwoners van Ryckholt (de weduwe Bounam en haar schoonzoon de Brienens beiden kasteelbewoners; L. Hallers ex-burgemeester; Henri Hermans veldwachter; Mathieu Frederix, Willem Dupont; Francois Schneijders; Hubert Geelen; Anthoon Machils; Pierre en Michel Schrijnemaekers; Jean Houten; Jean Abelis; H. Roosen; Jean Duisens en Pierre Plumaekers) drongen in een brief aan de prefect erop aan, Jung zo vlug mogelijk te ontslaan. Zij schreven: "Enkel geleid door liefde voor het openbaar welzijn, rust en geluk van de Gemeente, nemen wij de vrijheid U in te lichten over de persoon, die sedert 2 jaar onze burgemeester is. Hij is een werkmans, die overdag in Maastricht sloten moet graven en huizen bouwen. Hij is meestal weg uit de Gemeente, heeft geen enkel eigendom en woont in een schamel huisje. Hij weet niets af van wetten en hun toepassing. Hij is onbeschaafd en ongemanierd. Sinds hij burgemeester is, heeft hij zich een houding aangemeten, waardoor hij zijn medeburgers niet correct behandelt. Ook gebruikt hij dreigementen. Omdat hij misbruik maakt van zijn macht, zijn de mensen bang voor hem. Zijn administratie zit vol taalfouten, vaak is hij aangewezen op de hulp van anderen", (burgemeester Janssen van Breust J.P.). De prefect raakte toch wel een beetje onder de indruk van deze brief, want hij deelde zijn Minister van Binnenlandse Zaken in Parijs mee, dat er problemen waren in Ryckholt en

dat hij, bij zijn jaarlijkse rondgang langs de gemeenten, weleens met de inwoners van Ryckholt zou praten.

Toch kregen de briefschrijvers enkele maanden later hun zin, maar om een heel andere reden dan zij wel verwacht hadden.

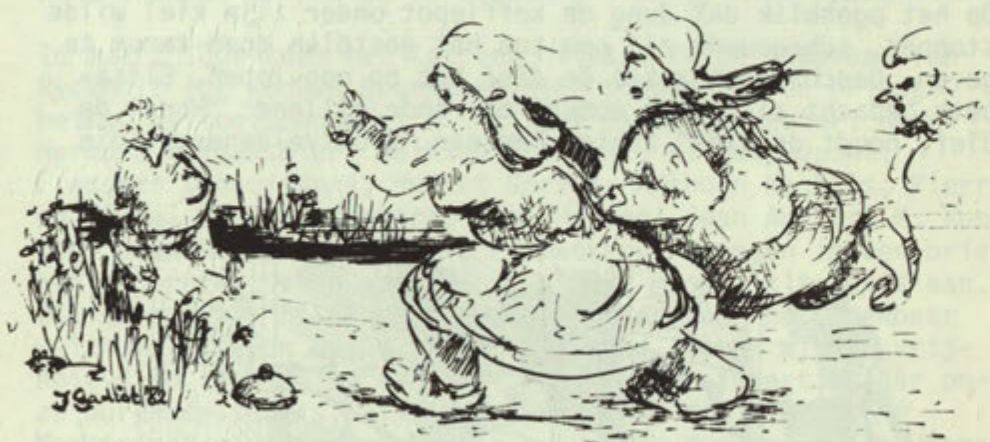
Jung's misstap.

Gronsveld 20 augustus 1802. 's Morgens rond 9.00 uur keerde de 17-jarige Elisabeth Roffelaers vanuit de tuin naar huis terug. Toen zij thuis aankwam zag ze dat een man, met behulp van een stok, bezig was de koperen koffiepot, die op de kast stond, door het geopend raam naar zich toe te trekken. Zij sloop dichterbij en herkende (volgens haar eigen verklaring) Louis Jung, de burgemeester van Ryckholt. Op het ogenblik dat Jung de koffiepot onder zijn kiel wilde stoppen, schreeuwde zij hem toe het gestolen goed terug te geven. Geschrokken zette de dief het op een lopen. Elisabeth bedacht zich geen moment en rende gillend: "Houdt de dief, houdt de dief" achter hem aan. Gronsveldenaren, die

het kabaal hoorden, kwamen de straat op en zetten eveneens de achtervolging in. Maria Roffelaers, de zuster van Elisabeth, vertelde achteraf hoe Jung het deksel van de koffiepote liet vallen, weer terugrende, het deksel opraapte en zijn weg vervolgde. Toch werd het de dief op een gegeven ogenblik te link. Hij smiet zijn last weg en zette haastig zijn weg richting Maastricht voort. De koffiepote, het deksel en de stok werden later in de heg van de tuin van Laurens Gilissen gevonden.

Maria Meertens en Jeanne Mulders verklaarden later, dat zij nog langer dan een kwartier achter Jung hadden aangehold. Toen hij geen uitweg meer zag, was hij plotseling blijven

staan en had gevraagd: "Rennen jullie achter mij aan?" Waarop Maria antwoordde: "Je hebt een koffiepote gestolen!" Volgens de beide vrouwen werd Jung lijkeek en trok een erg vreemd gezicht. Hij ontkende echter en zei dat hij over deze aantijging zijn beklag zou doen bij zijn collega-burgemeester van Gronsveld.

Dezelfde dag nog ging Pierre Roffelaers met zijn dochter Elisabeth naar burgemeester Bouchoms. Deze maakte proces-verbaal op en lichtte de prefect in.

Op 25 oktober 1802 moest J. Louis Jung zich voor de rechtbank verantwoorden.

Hij bleef de diefstal categorisch ontkennen en vertelde de rechters, dat hij op de bewuste morgen aan het werk was bij Guillaume Spronk en voor een dringende boodschap naar Maastricht moest. Lopend door Gronsveld, rende hem plotseeling een gillende dochter van Pierre Roffelaers achterna. Zij schreeuwde: "Houdt de dief, houdt de dief!" Waarop hij ook maar hard begon te lopen. De rechtbank liet nog eens alle getuigen de revue passeren. Zelfs de 7-jarige Mathieu Doyen vertelde de rechters, dat hij Jung had zien wegrennen, achtervolgd door drie personen.

Louis Jung werd schuldig bevonden. De eis was twaalf maanden. De rechters deden daar de helft vanaf. Jung moest zes maanden "zitten". Een dure koffiepote!!

Pierre Roffelaers had zijn revanche. Beste vrienden zullen Pierre en Louis ook vóór de diefstal wel niet geweest zijn, want als nieuwbakken burgemeester werd Roffelaers door Jung verbaliseerd, toen deze zijn koeien had laten grazen op plaatsen waar dat niet was toegestaan.

Op 13 december 1802 werd Jung definitief als burgemeester ontslagen. Tot zijn opvolger werd benoemd Charles de Brien, rentenier en kasteelbewoner te Ryckholt.

Weer deelde in Ryckholt een kasteelbewoner de lakens uit!

Jean Louis Jung bleef nog enkele jaren met zijn gezin in Ryckholt wonen. Maar toen zijn schoonmoeder uit zijn eerste huwelijk (Clara Heris) op 18 december 1810 haar goederen onder haar kinderen verdeelde, bleek uit de akte, dat Louis Jung verhuisd was naar Euvers(?). Als beroep stond opgegeven: werkmán.

Jo Purnot

Gemeente archief Gronsveld en Ryckholt
Kerkregisters van Maastricht en Gronsveld
B.S. Ryckholt
Frans archief (Rijksarchief in Maastricht no. 907).

Kastanjabomen in de laan bij het kasteel van Gronsveld onder het mes

In het kader van achterstallig onderhoud in historische parken en tuinen worden door de boomchirurgen van de Heidemij o.a. aan de tamme kastanjabomen in de oprijlaan van het kasteel van Gronsveld werkzaamheden verricht. Deze zijn erop gericht om de bomen meer overlevingskansen te bieden en te voorkomen dat ze, gezien het gevaar van vallende takken, verwijderd zouden moeten worden.

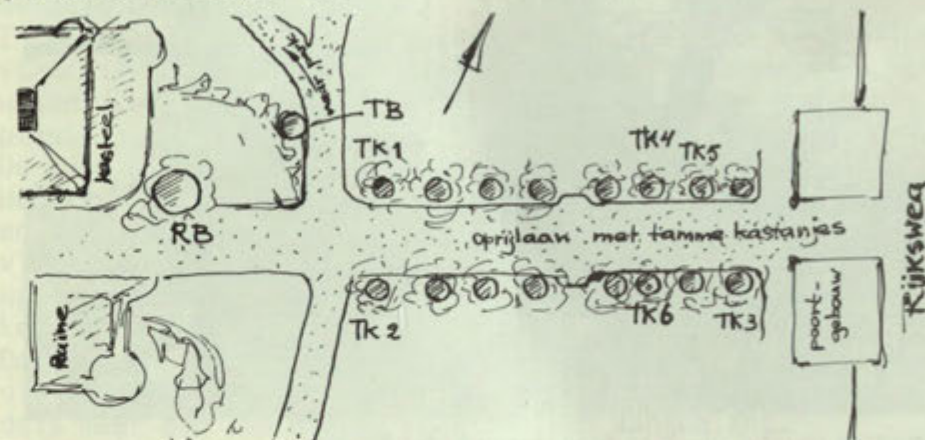
De hoofdafdeling Natuur- en Landschapsbescherming, die deel uitmaakt van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk, verstrekt momenteel subsidies om parken en tuinen die groter zijn dan 1 ha., waarvan de aanleg dateert van voor 1850 en welke een samenhangend geheel vormen met een historisch gebouw (een beschermd monument) zo goed mogelijk in stand te houden of verder te verfraaien. Het achterstallig onderhoud van het kasteelpark in Gronsveld heeft betrekking op:

1. De toegangslaan.
2. Solitairbomen voor het kasteel en in het park.
3. Het bosje achter de lagere school.
4. Herstel van een muur van het kasteel.

1. DE TOEGANGSLAAN.

Aan beide zijden van de toegangslaan stonden 16 monumentale tamme kastanjes. Men heeft deze bomen rond 1845 wellicht geplant vanwege hun eetbare vruchten, de snelle groei, het sterke hout dat rotting weerstaat, de kruinvorming en de goede windbestendigheid. De bomen kunnen een hoogte van 30 meter bereiken en de omtrek van de zware stam kan ongeveer 8 meter bedragen. De tamme kastanjes in de laan te Gronsveld hebben momenteel een omtrek van 4 meter.

De schors van de boom is gegroefd en vertoont een typische draaigroei. Begin juli gaan de bloemen open. De bloem is opgebouwd uit mannelijke katjes van ongeveer 20 cm lengte en vrouwelijke bloempjes die klein zijn en zich onderaan de mannelijke katjes bevinden. In het najaar leveren ze de zo geliefde kastanjes op.

Van de 16 bomen vertonen 13 kastanjes een redelijk goede conditie. Drie bomen (TK. 1,2,3.) waren dood. De bomen (TK. 4,5,6.) zijn ernstig aangetast door blikseminslag. Om het monumentale karakter van de laan te behouden, heeft men de volgende werkzaamheden verricht:

- De drie dode bomen zijn geveld.
- Het dode hout is verwijderd.
- Zware takken zijn teruggezet en men heeft de kronen uitgelicht om zo nieuwe levenskracht in de bomen te brengen. De ontstane wonden zijn afgedekt met een wondafdekmiddel.
- De schade ontstaan door blikseminslag is behandeld.
- Het rottingsproces, dat begonnen was op plaatsen waar takken waren afgebroken, is stilgelegd.

In het najaar van 1982 zullen nieuwe kastanjabomen bij TK. 1,2 en 3 geplant worden. De wortels van de oude bomen worden weggefreest en in de ontstane opening wordt dan de nieuwe boom geplant met een diameter van 10 à 12 cm. Mocht het zo zijn dat de bomen TK. 4 en 5 - die getroffen zijn door de bliksem - in de zomer van 1982 dood gaan, dan moeten ook deze bomen geveld worden.

De laan voordat men met de werkzaamheden begon

De laan na de chirurgische ingreep

2. SOLITAIRBOMEN.

De rode beuk (RB) die achter het kasteel staat, vertoont nog een goede gezondheid. Wel heeft men het aanwezige dode hout verwijderd en de takken die tegen het kasteel aangroeiden, ingekort. Ook uit de tulpenboom (TB) heeft men het dode hout verwijderd.

In de tuin voor het kasteel - langs de muur van de Stationsstraat - heeft men alle dode iepen en zieke dennebomen verwijderd. Op de opengevallen plaatsen zijn jonge bomen geplant.

De tuin bij het kasteel is een zogenaamde Engelse tuin. Het kenmerk van zo'n tuin is de veelsoortigheid aan bomen en struiken. In de loop der jaren hebben de esdoorn, de vlier en de fluweelboom (azijnboom) wel erg de overhand gekregen. Een aantal van deze soorten zal plaats moeten maken voor nieuwe variëteiten.

De bloemen in zo'n Engelse tuin moeten hoofdzakelijk bestaan uit velerlei soorten rozen. De familie Gadiot heeft inmiddels meer dan 200 nieuwe rozestruiken aangeplant.

3. HET BOS ACHTER DE LAGERE SCHOOL.

Dit bosje heeft een duidelijke functie als bufferzone tussen de autosnelweg en de kern van ons dorp. Het is een rustgebied voor planten en dieren. Men streeft ernaar om het bosje een zo natuurlijk mogelijk karakter te geven.

Daarvoor worden de aanwezige dode bomen opgeruimd, evenals de populieren, die hier niet thuis horen. Op de opengevallen plaatsen zal dan weer een loofhoutsortiment worden aangeplant, dat passend is in dit bos.

Het gaat hier om ± 250 nieuwe boompjes.

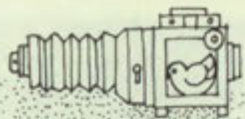
4. DE MUUR.

De achtergevel van het kasteel is dusdanig beschadigd, dat herstel op korte termijn zal moeten plaatsvinden. De muur zal weer in mergelblokken worden opgetrokken. Het is jammer dat de serre, niet meegenomen kan worden binnen dit pakket van gesubsidieerde werkzaamheden in het kader van achterstallig onderhoud.

We vinden het een goede zaak dat de overheid door dit subsidiebeleid het mogelijk maakt dat monumentale gebieden - zoals het kasteelpark van Gronsveld er zeker een is - weer voor jaren behouden kan worden.

Jef Simons

Foto

Kên d'r hön nog?

Nikkela Janssen, geb. 16-10-1876, overl. 8-6-1947

't Ês mich gevraog uüver miéne pa te sjriéve ömtot 'r 50 jaor laank köster-örgenis ês gewès ién de kèrk va Groéselt.

Es de klokke loûwde.....

*Huwelijksfoto van
Nikkela Janssen en
Bertha Waber*

Es de klokke loûwde wäor 't Nikkela va Janssen dè al ién de kèrk wäor. Vëul lûi zalle zich dat nog herinnere. Oûch zalle t'rs vëul van uch nog wëite tot 'r vuur alle lûi, vuur alle keender oppe sjtraot e woërd haw. 'r Leep nogal get op en aof, van 't brook nao de kèrk.

19 jaor wäor pa wie 'r woërd aongesjteld es örgenis. E bitsje op wëg gehöulpe doër ziéne vuurgenger begôs hër en magke zichzelf tot èine meziekmeens ién hert en ziel. Hër hèt neet gewëite dat ziéne ueleger èine Picard wäor en dat dè zoe bekênd woërd, meh 't wäor waol ze leefste instermeent. Hër hèt altiéd 't kèrkkoer zelf gelejd, wäor daobié hùelp-dirrezjént van de hermenie en sjpëulde zelf klerrenët. Effe nao ze begënne es örgenis woërd hër oûch köster. Oûch dat hèt 'r ziëker mèt zörg en leefde gedoën.

Ién 1907 troûwde m'n awwers: Nicolaas Hubertus (Nikkela) Janssen en Maria Elisabeth Hubertina (Bertha) Waber (*1.4.1882 +1.6.1952). Wie de zaol ién 1911 vërdig wäor trokke ze dao ién en hebbe dè mie es 40 jaor driejende gehawe. Tössje dit alles doër von pa nog tiéd öm af en toûw ién te valle es faktëur. Van 1927 tot 1931 wäor 'r kuüning van ôs sjöttery. 'n Tèike dat 'r dy e wërm hert toûwdroog.

't Wërk ién de kèrk, oûch es köster, wäor zié lëveswërk. 'r Wäor altiéd vreug op, want öm 6 oor môs 'r al loûwe, sjnones öm 12 oor, vuur alle mësse en daan nog de aovend-klok. De môs doûw nog aon 't zèil trëkke vuur te loûwe en neet wie noé mer op e knupke dûije. Soms mog v'r mèt en soms mog v'r eleng es 'r vëul te doén haw ién de moostem. 't Wäor geweldig es te es keend bié 't loûwe e sjtökske mèt de toûw ömhoeg kôs goën. Es 't vroer en sjniejde (doeg 't dat vreuger dêkker es noé?) en pa môs de sjtraot op vuur-tot èine boéte wäor gewès, wis 'r dao get op. Oonder z'n kloompe of aw sjoon heef 'r zich get nêgel vuur neet oét te sjaampe en dan naom 'r zich z'n soondese mèt vuur ién de kèrk. 'r Haw zich 'n hoûte sjnieplaank gemak en sjûifde van-aof d'n hermeniezaol oe v'r woende de sjnie vuur zich oét tot op de kèrkfer. Zoe krège de lûi oét 't brook geng näote veuj es ze nao de vreumës goûnge.

Z'n plichtsbetrachting bliëk oûch ién d'n oerlog. Achter de zaol wäor 't kios. Dao laog v'r mèt ôs allemaol oonder ién de béklikke daog vuur de bevryding. V'r mejnde dat 't

lëugske semeent boëven ôzze kop ôs zoûw besjerme tiënge bomme en kuûgel. Vreug ién de muerge hoert v'r zjoer sjtiévele trèje ién de zaol. Prususje! En bang tot v'r hawwe! 't Woërd tiéd vuur de mës en pa woûw persé droét. Oe ich de mood doûw vandan hool wèit ich neet. Ich been mêt 'm de moostemwëg opgegaange en 't hoés ién. V'r krège alletwie 'nnen oët-brender; ze môste ëte hebbe; meh pa wäor op tiéd ién de mës!

Wie'r 70 jaor woërd (16 oktober 1946) ês 'r oëtgesjejd mêt ze wêrk ién de kèrk va Groéselt. 't Sjèn of 'r neet kôs zoonder z'nne meziék en de kèrk, want ién de kawwe weenter

*Nikkela Janssen,
Koning der
Schutterij, 1927*

*op ± 60 jarige
leeftijd*

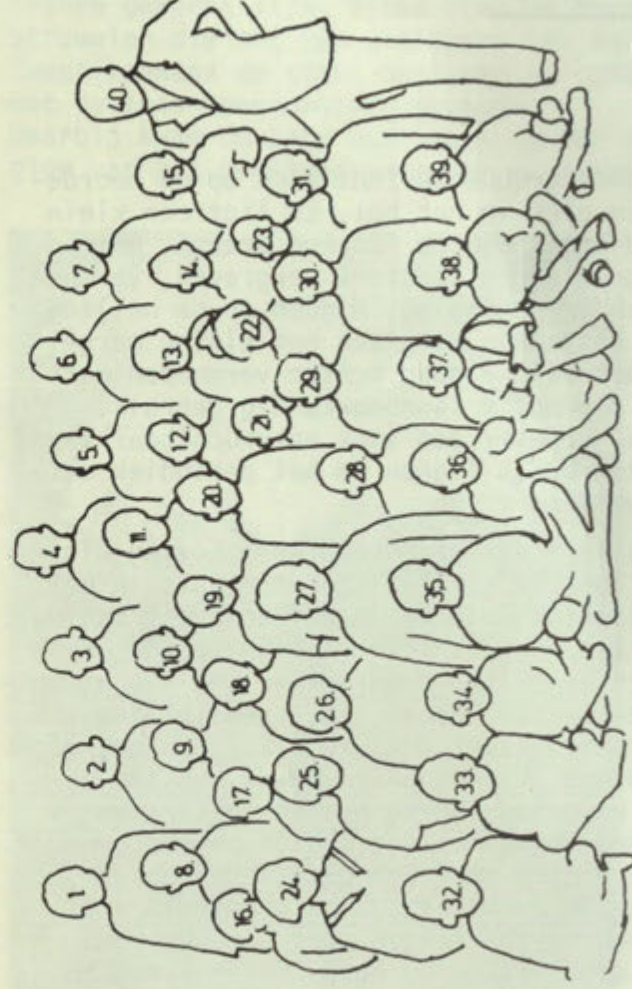
van '46 goûng 'r dêkker mêt de fits nao Mësch vuur dao te vervange en d'n ueleger te sjpuûle.

Op Broonkdäog 1947 ês pa gesjtoûrve. Hër hêt ôs naogelaote de geboondenhèid aon de kèrk en de leefde vuur meziék.

Emma de Kok - Janssen

Lagere School Gronsvelt 1937/1938

1. Lène Lahaye 2. Jean v. Baal 3. Bèr Lahaye 4. Sjêl Dassen 5. Piet Roosen 6. Bèr Pieters (Eysden) 7. Math. v. d. Boorn 8. Theo Lahaye 9. Alice v. Baal (Pleumeekers) 10. Ger Goessens 11. Lène Roosen (v. Baal) 12. Wil Roosen 13. Giel Pieters (Eysden) 14. Yngel v. d. Boorn 15. Hay Goessen 16. Mia Lahaye (Weerts) 17. Marie Lemmens (Prevoo) 18. Pierre Lemmens 19. Jeannette Lemmens (Camps) 20. Jean Halders 21. Bèr Roosen 22. Marie v. d. Boorn (Goessens) 23. Gus v. d. Boorn 24. Jet Huveners 25. Annie Spronck 26. Caroline Lemmens (Mette) 27. Giel Cilissen 28. Bèr Halders 29. Sjêl Aarts 30. Jefke Mommsers 31. Zjeng Bergenhuizen 32. Sjêl Huveners 33. Louis Huveners 34. Piet Spronck 35. Bèr Cilissen 36. Leo Cilissen 37. Harry Wolfs 38. Jean Starren 39. Jean Goessens 40. A. van den Donk.†

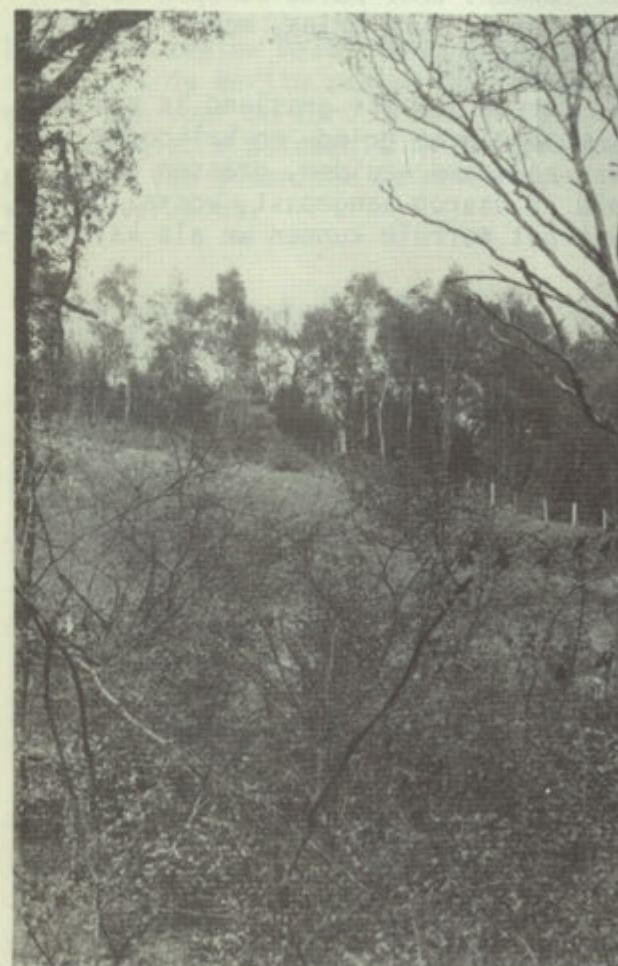
De Zoeren Drees

Halverwege de Scheggeldergrubbe bevindt zich op de noordelijke helling een open plek in het bos. Er ligt een klein graslandje dat bekend staat als de "Zoeren Drees". Het bovenste deel van het graslandje is sterk vergraven, vermoedelijk ten gevolge van grindwinning. Midden op de helling kunnen we ook nog de restanten zien van een kleine mergelgroeve. De naam van het veldje doet echter vermoeden dat het ontstaan is door voormalig landbouwkundig gebruik. Een drees of dries was vroeger een stuk ontvruchtbaar land. Vaak liet men zo'n stuk braak liggen om het periodiek met schapen te kunnen beweiden.

Op een oude eigendomskaart van Gronsveld en omgeving uit de 18e eeuw staat de Zure Dries al als open plaats in het bos aangegeven. Het lag toen midden in het bosbezit van de graaf van Gronsveld. Dat is merkwaardig aangezien de adellijke bosvoorschriften er juist op waren gericht slecht bosbeheer en ontginningen te voorkomen. In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden heeft de Zure Dries dan ook geen landbouwkundige oorsprong. Vermoedelijk heeft men ten behoeve van de mergel- en grindwinning het bos gekapt en is later het braakliggende terrein als dries in beheer genomen. Dit was een werkwijze die op meerdere plaatsen voorkwam. Voor de meeste groeven in de omgeving van Gronsveld die niet direkt aan een weg waren gelegen werd het bos soms over een behoorlijke oppervlakte gerooid. Later kreeg zo'n werkterrein dan een of andere landbouwkundige bestemming. Vroeg of laat zijn dergelijke terreinen vervolgens weer verlaten en overgegaan tot bos. Een herbebossing heeft echter nooit op de Zure Dries plaatsgevonden. Ook het spontaan dichtgroeien van dit open veldje heeft men weten te voorkomen.

De Zure Dries vrijwaren van boom- en struikopslag is geen eenvoudig karwei. De heer F.Th.M. Keyenberg uit Gronsveld probeerde jarenlang voor het Staatsbosbeheer het terrein open te houden. Menigmaal zal het voor hem bloed, zweet en tranen geweest zijn. Bloed door de dorens van de Dauwbraamstruwelen die met hun uitlopers het veldje wilden veroveren. Zweet vanwege de sterk hellende en hobbelige oppervlakte die met de zeis moest worden gemaaid.

Daarbij kwam de zeer beschutte op het zuiden gerichte ligging van het grasland waardoor de temperatuur ter plaatse

behoorlijk kon oplopen. Tranen zullen wel gevloeid zijn als elk jaar opnieuw bleek dat ongewenste planten toch wéér terugkwamen.

Thans gaat het Staatsbosbeheer proberen om net als vroeger door schapenbeweiding het grasland in stand te houden. Periodiek zullen enkele schapen als half-natuurlijke grasmaaiers op de Zure Dries gaan lopen. Door hun voedselkeuze moeten de schapen het oorspronkelijke vee dat op de driesgronden liep zo goed mogelijk benaderen. De vereniging "Oos Mergelland Sjaop" probeert dit schaapstype van de schraalgronden terug te fokken. Door zulke schapen te gebruiken hoopt men niet alleen de Zure Dries, maar ook een zeldzaam huisdierras te behouden.

Het voortbestaan van de Zure Dries als grasland is zeker de moeite waard. De sterk voedselarme grind- en kalkbodem vormt de groeiplaats van zeldzame kruiden, grassen en mossen. Ook de dierenwereld is daarop aangepast, vooral de insecten. Een gedeelte van het terrein kunnen we als kalkgras-

land beschouwen. Kalkgraslanden bezitten een grote soortenrijkdom en een groot aantal zeldzame plant- en diersoorten. Nu gaat het er in eerste instantie niet om dergelijke soorten te beschermen, maar om de gehele levensgemeenschap van het grasland te behouden. Dat wil zeggen alle ter plaatse voorkomende planten dienen op elkaar en op het hun omgevende milieu te zijn afgestemd, evenals de voorkomende dieren. In zo'n situatie kan ook wel worden gesproken van een natuurlijk evenwicht.

Plantenkenners kunnen blij zijn met een bepaalde orchidee, natuurbeschermers kijken verder dan zo'n plant groot is.

De eerste zwaluw maakt immers ook nog geen zomer, laat staan als de eerste zwaluw de laatste blijkt te zijn! Dat geldt ook voor de Zure Dries. Hopelijk kunnen de schapen de biologische betekenis in de toekomst weer gaan vergroten. Op grond van onderzoek en ervaringen elders mag dat zeker worden verwacht.

Ing. F.S. van Westreenen

Eckelraderweg 1

Gronsveld

tel. 04408-2677

Duïnehegke

Tijdens wandelingen in de maanden mei en juni is de witte bloesem van de meidoornhagen (duïnehegke) U vast wel opgevallen. Vooral de heggen die niet ieder jaar worden geknipt (gesjoëre), staan in deze tijd fraai in bloei.

In onze direkte omgeving is de meidoornhaag nog vrij talrijk, maar of dit zo zal blijven, mede als gevolg van de toekomstige ruilverkaveling, is nog een grote vraag.

Het verdwijnen van de heggen zou ons prachtige landschap enorm schaden. Maar ook de planten en de dieren zouden grote verliezen lijden.

We zullen eerst het ontstaan van deze heggen nagaan.

De oorspronkelijke functie van de heggen was het omheinen van weiden voor het vee, het weren van het wild in de akkers en de eigendomsafbakening van de percelen.

In het Zuidlimburgse heuvelland dienden de heggen ook om het wegspoelen van de vruchtbare grond te voorkomen.

Een gesnoeide meidoornhaag bij het nieuwe kerkhof

Een doorgroeide meidoornhaag in de 'Daor'

Vele heggen verdwenen met de komst van het prikkeldraad (peundraad), dat nauwelijks onderhoud vraagt. De heggen daarentegen vergen onderhoud en moeten worden gesnoeid. Gaten in de heggen, die door verschillende oorzaken ontstaan, moeten worden gedicht. Dit laatste gebeurt door losse takken in de heggen te vlechten.

In het Gronsvelds dialect noemde men dit vroeger "tûine". Er zijn nog andere bezwaren zoals het bevorderen van insektenplagen en de belemmering van de groei der gewassen. Niet alleen landschappelijk, maar ook biologisch gezien, zijn de heggen van zeer grote waarde. In deze tijd van het jaar zijn het vooral de volgende vogels die in de heggen hun nesten bouwen: de merel, lijster, braamsluiper, (taatsj), geelgors en heggemus (toénmosj, toén betekent heg). Andere vogels die we veel in meidoornheggen zien, zijn: de kneu, roodborsttapuit en grasmus. Het zijn vooral de insekten die deze vogels naar de heggen trekken.

De veldspitsmuis en de bosspitsmuis profiteren ook van de grote hoeveelheden insekten in de heggen. Dat de meidoornhagen bij de insekten zeer geliefd zijn, zien we vaak aan

de spinsels van de rupsen. De heggen lijken dan op één groot spinneweb. Een goed voorbeeld hiervan is de bladverzwelgende rups van de bastaardsatijnvlinder.

In het najaar zien we dat veel zaadetende vogels zich te goed doen aan de rode vruchten van de heggen (haogappele). De das, boom- en steenmarter gebruiken de heggen vooals als dekking tijdens hun nachtelijke voedseltochten. Voor de pad vormt de heg een veilige verbindingsweg tussen zijn leefgebied en zijn voortplantingspoel.

In de zomermaanden zien we dat de meidoornhaag vaak geheel overwoekerd is door een gordijn van heggerank (mensjeswortel), bitterzoet, haagwinde (pispöttekes) en kleeftkruid. In de kruidlaag bij de heggen vinden we vaak planten als look-zonder-look, grootbloemige muur, robertskruid en de dagkoekoeksbloem.

Het zou goed zijn voor flora en fauna als niet alle heggen regelmatig gesnoeid zouden worden.

Uit het voorgaande blijkt dat de meidoornhaag nog steeds belangrijke functies vervult en het dus een goede zaak is dat er subsidie wordt verstrekt voor het planten van een "duünehek".

Ina van de Weerdt

Braakballen

Vrijwel iedereen heeft wel eens van de uitdrukking "met huid en haar verslinden" gehoord. Meestal wordt ze gebruikt als het om "bloeddorstige" wilde beesten zoals leeuwen gaat, die niet veel van hun slachtoffer overlaten. In feite hoeft men het echter niet zo ver te zoeken, want ook in onze omgeving wordt met huid en haar verslonden. Met een beetje geluk kan men het bewijs hiervan zelfs in de eigen tuin vinden: de braakballen.

Braakballen zijn eigenlijk de niet verteerde resten van het voedsel van uilen, roofvogels en een aantal andere soorten vogels, die worden uitgebraakt in de vorm van bolletjes of worstjes. Als bijvoorbeeld een uil een muis vangt, eet hij deze met huid en haar op. De muis kan echter niet helemaal verteerd worden en het onverteerbare deel (haren en botjes) moet uitgebraakt worden. Hoe dit in zijn werk gaat, wordt op een duidelijke manier uitgelegd door Bert van Rees en Willem Vergoossen in hun verslag van het braakballenonder-

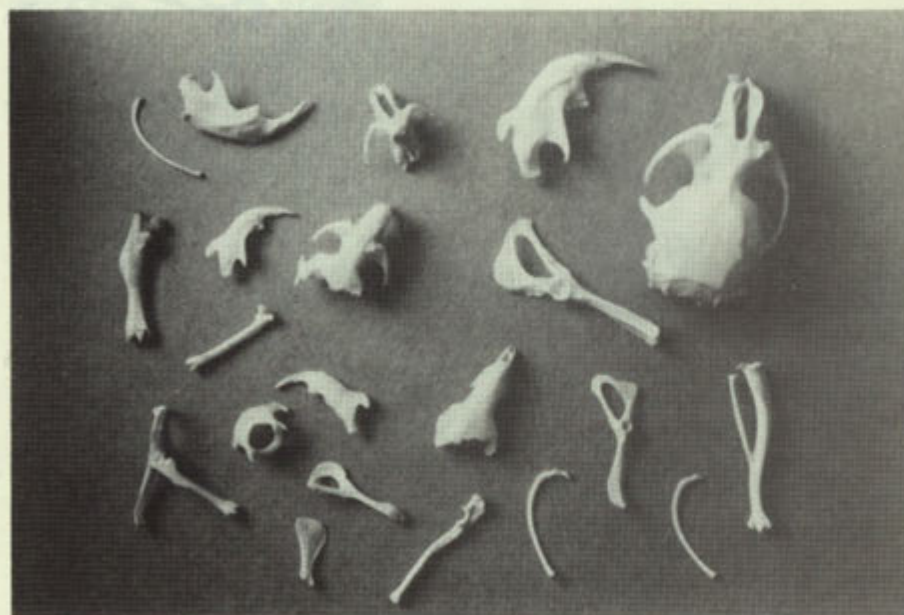

Braakballen van een ransuil

zoek in Midden-Limburg: De maag van vogels bestaat uit twee delen: de kliermaag en de spiermaag. De eerste, vooral ontwikkeld bij vleeseters, heeft talrijke klieren, die een krachtig werkend, verterend sap afscheiden. De tweede, die vooral bij zaadeters groot is, heeft sterke, gespierde wanden en is van binnen bekleed met wrijfplaten. Bij de vogels die braakballen produceren, worden de onverteerbare delen in de spiermaag verzameld en hier samengeperst tot een bal die uitgebraakt wordt zodra deze een bepaalde grootte heeft bereikt. Soms zijn deze ballen door een slijmlaag omgeven, waardoor ze gemakkelijk de slokdarm kunnen passeren. Het braken van deze vogels is dus heel iets anders dan het braken van mensen.

In het voorafgaande heb ik al verteld dat de braakballen van uilen ook botjes kunnen bevatten. Dit geldt echter niet voor alle braakbalproducerende vogels. Zo bevat bijvoorbeeld het maagsap van roofvogels een stof die ervoor zorgt dat ook botjes opgelost kunnen worden.

Nu kan ik me voorstellen dat velen die dit lezen, de braak-

Deze botjes kan een ijverige 'pluizer' in een braakbal aantreffen

ballen maar vieze dingen vinden die je het beste niet kunt oprapen. Toch durf ik zeggen dat het allemaal wel meevalt. Stinken doen ze in ieder geval niet (hoogstens een ietwat zure lucht) en het uitpluizen ervan - iets wat tegenwoordig op veel scholen tijdens de biologielees gebeurt - kan de geïnteresseerde veel gegevens verschaffen over het voedsel van de betreffende vogels en over het voorkomen van bepaalde dieren in een gebied. Zo vindt men in braakballen niet alleen resten van muizen, ook overblijfselen van andere kleine zoogdieren, vogels en zelfs insecten treft men erin aan. In Banholt heb ik zelfs eens een braakbal gevonden die alléén maar resten van insecten bevatte!

Soms vindt men braakballen met grote aantallen bij elkaar. Dit komt doordat sommige vogels die braakballen produceren in groepen roesten (slapen). Zo was er twee jaar geleden achter het zusterklooster in Rijckholt een roestboom met maar liefst achttien ransuilen. Verder konden verleden jaar nog twaalf ransuilen waargenomen worden in een boom onder de Riesenbergring in Gronsveld. Op beide plaatsen was het aantal braakballen dan ook groot. De kans om zoveel braakballen bij elkaar te vinden is echter gering, meestal gaat het om losse vondsten.

Tenslotte, voor wie graag eens braakballen gaat zoeken: het vinden van het eerste exemplaar is het moeilijkste. Daarna, als U weet waar U op moet letten zult U ze vaker aantreffen. Om het eens met een variant op een bekend spreekwoord te zeggen: in dit geval zijn het niet de laatste, maar de eerste loodjes die het zwaarste wegen.

Jan Weertz

E klejn verhëulke

'n Vêtte zoëg dy leep mistruustig
mêstem op en mêstem aof.
Toezjoer wâor ze mer aon 't moonke:
"Zoëg te ziën dat ês 'n sjtraof"
D'n êzel dë dao leep te drëise,
krêg kompassie en 'r zaag:
"Kom noë mèitske, vertel 'ns alles,
wê hêt dich noë weer oëtgelaach?"
"Och" zêt 't bies, " 't ês get anders;
ich heb 't neet hoog iên de boûl,
meh van dat alliewetig gesjtichel,
krys te toch d'n tuût van voûl.
Nog gëi keteerke liêje,
doûw zêt de maog nog tiënge de knêch:
"Vêrke, de hebs alweer geloëge,
dich bis êve sjtom es sjlêch"
En de boer zaag gistermuerge:
"Dë koûpmaan doûg vuur gëine sênt;
dë battraof hêt mich weer bedroëge,
noë ês dat vêrke weer kontênt"
"Meh de vroûw" zaag doûw 't vêrke,
"de vroûw dat ês 'nne gaanse raamp.
'nne Vêrkessjtaal neumde ze de kuûke,
en hêt de maog doûw droëtgesjtaamp"
"Kom noë mèitske" zaag d'n êzel,
en knawelde op e bitsje hûij,
"bis noë toch neet zoe drek mistruustig,
ich neum dat vêrkestrêkke van dy lûij"

Gilles Jaspars.

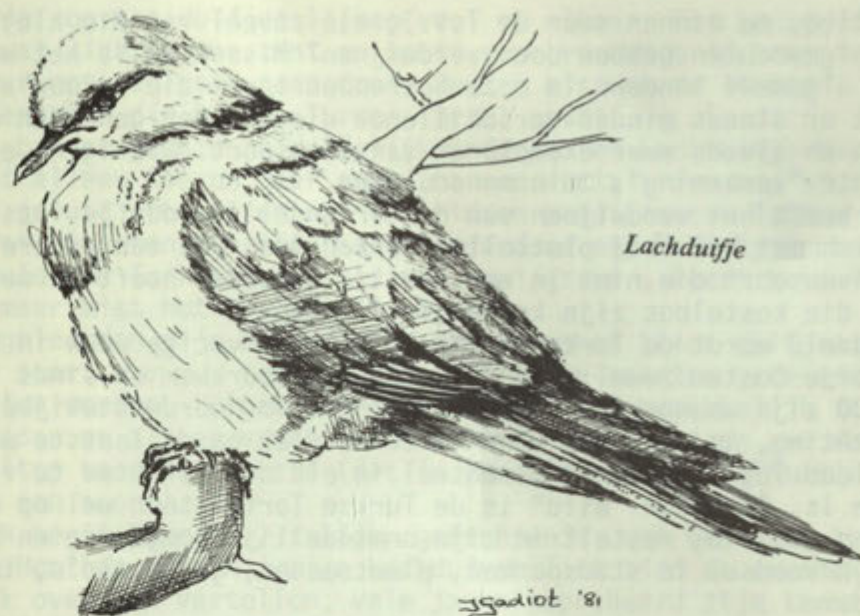
Streekmuseum

Lachduifjes

Zomerse zondagmiddagen na het eten.... Er zijn weinig momenten die zo'n diepe herinneringen nalaten als die uren. Misschien komt dat wel omdat er zoveel zintuigen actief waren tijdens die momenten: het gevoel van de lome warmte na de "noon", de volle maag met de smaak en de geur van het lekkere zondagse eten nog op de tong en in de neus. De felle zon op de witgekalkte muren die scherpe zwart-wit contrasten schept en je dwingt in de schaduw te blijven en op de bank te gaan zitten. En dan de weldadige stilte die al-

Lachduivenkooitje

Lachduifje

leen onderbroken wordt door het gekoer van de Lachduifjes in de kooi die tegen de stalmuur hangt. Er zijn beslist veel lezers die zich deze sfeer nog kunnen herinneren, maar dit verhaal gaat over het Lachduifje, nu zeldzaam, maar toen nog haast in elke Limburgse boerderij, zoals de foto laat zien. In mijn herinnering waren de lachduivenkooitjes wat groter dan de vierkante vinkenkooitjes. Ze hadden ook een tentdakje, waarvan het driehoekje daaronder soms versierd was met een geschilderd of uitgezaagd motiefje. Jammer genoeg is in geen enkel Zuidlimburgs streekmuseum of particuliere verzameling - voor zover ons bekend - een dergelijk kooitje te zien. Dus mocht een lezer zich herinneren nog zoiets op zolder te hebben liggen: wij houden ons van harte aanbevelen. Maar terug naar de Lachduif. Ze zijn zeldzaam geworden: tot voorkort nog in Honthem, Cadier en Keer en Amby, maar op de Luikse vogeltjesmarkt zijn ze vast nog wel te koop. Waarom zo zeldzaam? Is het alleen de grillige mode die het voortbestaan van zoveel huisdieren bepaalt of zijn het meer de veranderende sociale omstandigheden op de boerderij (relaxen vroeger

buiten, nu binnen voor de T.V.), die zoveel van die kleine leefgewoonten hebben doen verdwijnen? Misschien is het wel de algemene tendens in onze boerenbedrijven die ervoor zorgt dat er steeds minder verschillende diersoorten gehouden worden en steeds meer exemplaren van één soort. Overigens een echte "verarming", zo'n monocultuur.

Of heeft het verdwijnen van dit vriendelijke duifje iets te maken met het vrij plotseling verschijnen van een andere duivensoort die niet in een kooitje gehouden hoeft te worden en die kosteloos zijn koeren laat horen?

Bedoeld wordt de Turkse Tortel die in de vorige eeuw in het Nabije Oosten zowel wild als gekweekt voorkwam en sinds 1900 zijn woongebied heeft uitgebreid in noordwestelijke richting, in ons land voor 't eerst vlak na de laatste wereldoorlog broedde en momenteel in elk dorp of stad te vinden is. Ofschoon "wild" is de Turkse Tortel toch wel op de mens gesteld, nestelt in zijn onmiddellijke omgeving en zoekt zijn voedsel in stadsparken, plantsoenen, graansilo's, tuinen e.d.

Lachduivenkooitje op het achtererf van de voormalige woning van Sjang Gorissen

Beide soorten duifjes lijken veel op elkaar. Het Lachduifje is wat lichter van tint en heeft een prachtige lichtbruine kleur met een roze ondertoon. Verder mist ze de lichte staartzoom die bij de Turkse Tortel opvalt.

Hun beider geluid is duidelijk anders: het Lachduifje kan niet alleen koeren maar ook - na een aantal "roe-koe's" - een geluid produceren dat het midden houdt tussen lachen en veraf hinneken van een paard. Inderdaad een heel typisch geluid. De Turkse Tortel is veel zwijgzamer, koert hetzelfde maar mist het typisch "lachje".

De geleerden zijn het er niet over eens of beide duifjes tot één soort, danwel tot twee afzonderlijke soorten gerekend moeten worden. Volgens de "boeken" zijn ze gemakkelijk te kruisen en als er vruchtbare nakomelingen ontstaan zou dat pleiten voor het eerste (dat is een biologische definitie van een soort).

Toch heeft Sjang B., zaliger gedachtenis, een bejaarde boer uit Honthem, die mij zijn Lachduiven liet zien en er smakelijk over kon vertellen, vele jaren geprobeerd zijn tamme Lachduiven met wilde Turkse Tortels, die in Honthem pas rond 1960 verschenen, te kruisen. Hij was in de veronderstelling dat de Turkse Tortels, die zich gemakkelijk met een omgekeerd zeef lieten vangen, ontsnapte Lachduifjes waren. Maar zijn kruisingsexperimenten leverden geen resultaat op en dat verbaast me eigenlijk niets. Het is waarschijnlijk immers dat Lachduifjes al eeuwen lang in onze streken als huisdier gehouden zijn en vermoedelijk stammen ze uit het westelijke Middellandse-zeegebied.

Hoeveel eeuwen isolatie ligt daar niet tussen? Joost (onze illustrator) mag het weten en dus zullen we het probleem van de één of twee soortigheden maar aan de geleerden overlaten.

In elk geval, mocht U zich het lot aantrekken van deze aparte kooivogel, dan bent U van één ding verzekerd en dat is dat U geen last zult krijgen van rheuma of andere gewrichtsaandoeningen. Dat was niet alleen Sjangs overtuiging, maar vroeger algemeen bekend.

En hoe dat zit, zullen we ook maar niet aan Joost vragen.

Henk Hillegers

Bij onderstaande foto hoort weer de vraag: "Wat is of waarvoor dient dit?".

Het is geschonken door Toon Dohmen uit Klimmen door bemiddeling van Servé Hutschemakers uit Banholt.

Dient nog vermeld te worden dat het voorwerp ± 10 cm hoog is en van porselein is vervaardigd.

Wij hebben slechts een reactie binnengekregen op de foto van het voorwerp, geplaatst in Grueles jrg 2, no. 1. De heer H. Lemmerling uit Valkenburg schrijft: "Het voorwerp diende in vroeger jaren om paarden (hengsten) te castreren. De foto toont een hazelaar-stokje. Vaak werd ook vlierhout gebruikt".

Sjang Caelen (de Vrieje), de schenker van dit voorwerp, vertelt dat dit gebruikt werd om "dieren" (nml. varkens) te castreren.

Waarschijnlijk werd het zowel voor varkens als voor paarden gebruikt.

Reakties zenden aan: Jo Reintjens
Holegracht 2c
Gronsveld
tel. 1453

Van aal en nog gêt

Een feit is dat er zaken en dingen van vroeger verloren gaan. Iedereen praat erover als een oud gebouw gesloopt wordt, maar er zijn ook veel kleinere dingen die de moeite van het behouden waard zijn. Zo willen wij ook aandacht besteden aan oude recepten die om diverse oorzaken in onbruik zijn geraakt of zo goed als vergeten zijn.

Mijn vader vertelde dat hij vaak meegeholpen heeft "Eieren in te leggen". Iets dat nu niet meer voorkomt, omdat we het hele jaar door eieren kunnen kopen aan vrijwel dezelfde prijs en goed bewaard kunnen worden in koelcellen en ijskasten. Deze mogelijkheden had men vroeger niet.

's Zomers, als de eieren goedkoop waren of de kippen meer eieren legden dan men kon verstouwen, werden ze "ingelegd".

Dit inleggen moest bij voorkeur in aardewerk potten gebeuren (zie foto), die nog bij menigeen te vinden zijn, o.a. als parapluiebak. We hebben een oud, geschreven recept gevonden waarin verschillende mogelijkheden staan aangegeven: "Voor elken manier moeten de eieren steeds zeer goed afgewaschen worden en voorzichtig in den inmaakpot gelegd worden. Bij het inleggen in 'kalkwater' legt men op elk laagje eieren een dun laagje versch gebluschten kalk, waarna den pot volgegoten wordt met koud gekookt water. Hierop vormt zich na enigen tijd een dun vliesch; gebeurt dit niet, dan moet er wat kalk bijgevoegd worden.

Bij het inleggen in waterglas (Gläoswäoter) J.G. moet men den drogist naar de verdunning vragen. Deze zal gewoonlijk zijn: 1 flesch waterglas op 7 à 8 fleschen koud gekookt water. Dit verdunde vocht wordt over de eieren gegoten, zóó, dat de eieren ruimschoots onderstaan.

Garantol bewaart de eieren ook goed. Men volge de gebruiksaanwijzing op het pak. Welken manier men ook volgt, men moet steeds bedenken dat ingemaakte eieren, zich slecht laten koken.

Een aanvulling van mijn vader is dat men niet moet denken een vers ei te kunnen eten, er zat altijd een bijsmaakje aan, ze werden dan ook meestal gebruikt als toevoeging bij andere gerechten. Wat precies Garantol is heb ik niet kunnen achterhalen.

Joost Gadiot

Tentoonstelling

Tijdens de a.s. bronkdagen organiseert de Stichting Grueles in de Openbare Bibliotheek aan de Harmonieweg een tentoonstelling.

De bedoeling is om U kennis te laten maken met de activiteiten van de diverse sekties.

Getoond worden onder meer: oude en nieuwe foto's, kaarten, video-opnamen, een maquette van Gronsveld anno 1750 en oude gebruiksvoorwerpen. Tevens kunt U een band beluisteren met "verhaole oët vreüger jaore".

Bij de voorpagina

Ereboog bij de Putsteeg geplaatst ter gelegenheid van de Eerste H. Mis van Père Ange (Jef Willigers).

Rectificaties m.b.t. het vorige nummer:

Schoolfoto bladz. 24/25:

no. 4 is Bertien Spronck, no. 5 is Jeannette Spronck en no. 20 is Bertien Halders.

Foto bladz. 5:

V.l.n.r. Janna Claessens, Lies Hessels en Piet Claessens (1922).

Secretariaat:

Stationsstraat 69 6247 BK Gronsveld

Tel 04408-1575

Rabobank Gronsveld rek. nr. 11.75.15.000

Postrekeningnr. van de bank 11.72.822 t.n.v. Stichting 'Grueles'

Abonnementsprijs f 17,50 per jaar, losse nummers f 5,00

